

LBRIS

We know
books

INSTITUTUL
POLONEZ
BUCUREȘTI

Institutul Polonez București

Această carte a apărut cu sprijinul Institutului Polonez din București

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al Cercetării
Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CADARIU, ANDA

Poetic sau politic? : teatrul alternativ polonez în timpul comunismului /
Anda M. Cadariu ; pref. de Oana Cristea Grigorescu. - București : Eikon, 2021
Conține bibliografie
ISBN 978-606-49-0601-4

I. Cristea Grigorescu, Oana (pref.)

82

Foto copertă: din arhivele Akademia Ruchu
DTP: Valerian Susan

Editor: Valentin Ajder

Anda M. Cadariu

Poetic sau politic? Teatrul alternativ polonez în timpul comunismului

Prefață de
Oana Cristea Grigorescu

E I K O N

București, 2021

CUPRINS

Teatrul viu în lumea „omului gri”	9
Argument.....	15
Capitolul I.	
Contextul socio-politic în Polonia (1954-1989)	27
Capitolul II.	
Curente artistice și direcții estetice în Polonia comunistă. Teatrul și racordarea la Occident.....	43
Capitolul III.	
Situația teatrului instituționalizat.....	49
Capitolul IV.	
Fără aplauze: Scurtă notă asupra teatrului de apartament.....	55
Capitolul V.	
Teatrul alternativ polonez între 1954 și 1989: estetism și angajament politic (o perspectivă diacronică).....	61
Capitolul VI.	
Cele două direcții ale alternativei teatrale poloneze în timpul comunismului.....	71
VI.1. Poetic, estetic, experimental.....	72
VI.1.1. Mari regizori	73
VI.1.1.1. Rezistența la iluzie. Teatrul lui Tadeusz Kantor	73
VI.1.1.2. Grotowski: Spre o dimensiune antropologic-culturală a teatrului.....	85
VI.1.1.3. Un caz special: Józef Szajna.....	94
VI.1.2. Teatre studențești și alte teatre alternative poetice.....	100
VI.1.2.1. Teatr Bim-Bom sau visarea ca motor al acțiunii.....	101
VI.1.2.2. Teatr 38 – experimentul cracovian.....	110

VI.1.2.3. O serie de trupe alternative axate pe vizual: Co To, Cyrk rodziny Afanasieff, Galeria	112
VI.1.2.4. Scena Plastyczna – teatrul de imagine al lui Leszek Mądzik	115
VI.1.2.5. Gardzienice, între etnic și antropologic.....	122
VI.1.2.6. Logos-ul ludic: Pleonazmus.....	129
VI.1.2.7. Akademia Ruchu sau anatomia evenimentului performativ.....	134
VI.1.2.8. Teatr Kana – acasă la Zygmunt Duczynski.....	142
VI.1.2.9. De la cabaret la teatru: Grupa Chwilowa	145
VI.2. Politic, etic, social.....	148
VI.2.1. Studencki Teatr Satyryków (STS).....	149
VI.2.2. Teatr Kalambur și spectacolul <i>W Rytmie Słońca</i> – tratarea politicului prin teatrul de poezie	153
VI.2.3. Teatr STU – de la sensul alegoric la sensul anagogic	156
VI.2.4. Teatr 77 sau jocul cu spectatori	162
VI.2.5. Teatr Ósmego Dnia, lider al contraculturii poloneze	168
VI.2.6. Text, imagine, revoltă: Teatr Provisorium.....	177
VI.2.7. Pomarańczowa Alternatywa și happening-ul suprealist.	181
Concluzii	185
Addenda: Teatrul alternativ polonez după căderea comunismului	193
Anexe.....	201
Surse și bibliografie:	215

CAPITOLUL I.

**Contextul socio-politic
în Polonia (1954-1989)**

Deși erau una dintre cele mai libere națiuni din blocul comunist, polonezii au suferit, la rândul lor, constrângeri. Condițiile de adversitate de la mijlocul secolului XX în Polonia erau de natură politică: la începutul anilor '50, îngrădirea comunistă a țării era completă. „Această îngrădire a început să se relaxeze ca rezultat al denunțării stalinismului de către Nikita Hrușciiov (februarie 1956) în Uniunea Sovietică, și datorită opoziției în creștere din Polonia. Demonstrațiile din Poznań din iunie 1956 au fost înăbușite într-un masacru sângeros în care au căzut victime muncitori, studenți și trecători, dar, cu toate acestea, au precipitat schimbările. Octombrie 1956 a marcat un punct de cotitură din punct de vedere politic. Władysław Gomułka (fost prim-secretar al Partidului Comunist, care fusese trimis temporar la închisoare de către staliști) a preluat puterea în Polonia. Guvernul său a permis câteva concesi politice și o liberalizare culturală limitată. Colectivizarea agriculturii a fost încetinită, iar persecuția asupra Bisericii – suspendată pentru o scurtă perioadă. Teroarea în masă, tortura și asasinările au făcut loc represiunii selective. Dar, deja în 1957, Gomułka a început să retragă reformele pe care fie le inițiasse, fie le promisese, și a început să guverneze într-o manieră despotică. În anii 1960, comuniștii erau din nou stabiliți la putere”¹.

¹ Kazimierz Braun, *A History of Polish Theater, 1939-1989: Spheres of Captivity and Freedom*, Greenwood Press, Westport, 1996, p. 3;

„Octombrie polonez” a luat naștere datorită unei succesiuni complexe de circumstanțe, începând cu preluarea puterii de către comuniști la sfârșitul Celui de-al Doilea Război Mondial și sfârșind cu instalarea ca șef al statului a anti-stalinistului Władysław Gomułka. Cercetătoarea Kathleen M. Cioffi susține că „Octombrie polonez” și nașterea teatrului alternativ în Polonia au fost, ambele, o reacție împotriva stalinismului².

„Moartea lui Stalin, în martie 1953, a adus după sine o criză de succesiune și un regim de tranziție cu conducere colectivă. (...) În iunie 1956, muncitorii din Poznań au ieșit în stradă, iar manifestația s-a transformat într-o răscoală care a trebuit să fie înăbușită cu tancuri. Evenimentul a constituit un șoc pentru Polonia și pentru comuniștii de pretutindeni. (...) În momentul acela, Kremlinul a hotărât să intervină în lupta pentru putere din interiorul Biroului politic polonez și să împiedice numirea lui Gomułka în postul de prim-secretar”³. Cu toate acestea, Gomułka a câștigat confruntarea pe care a avut-o cu Hrușciiov, acesta din urmă venind la Varșovia special pentru a stabili situația. Astfel, în octombrie, la cel de-al optulea Congres al Partidului Comunist, Władysław Gomułka a fost ales prim-secretar în mod oficial⁴.

Gomułka „a urmat un curs al reformelor prudente, permițându-le non-comuniștilor și independenților să candideze împotriva comuniștilor la alegerile din 1957”⁵. Deși Gomułka avea să devină, în cele din urmă, o dezamăgire pentru polonezi, alegerea lui le-a dat speranță acestora⁶. „Atmosfera din întreaga țară părea că a trecut de la una de teamă și disperare la una plină de optimism și curaj. Intelectualii

² v. Kathleen M. Cioffi, *op. cit.*, p. 15;

³ Piotr S. Wandycz, *Prețul libertății – O istorie a Europei central-răsăritene din Evul Mediu până în prezent*, traducere de Mihaela Paraschivescu și Valentin Dragu-Banu, Editura ALL, 1998, pp. 252-253;

⁴ v. Kathleen M. Cioffi, *op. cit.*, p. 18;

⁵ Donald F. Busky, *Communism in History and Theory: The European Experience*, Editura Praeger, Westport, CT, 2002, p. 6 – volum consultat în cadrul bibliotecii academice online www.questia.com la data de 16 decembrie 2011;

⁶ cf. Kathleen M. Cioffi, *op. cit.*, *loc. cit.*;

au fost cei care s-au implicat emoțional cel mai mult în Octombrie polonez. (...) Tinerii din Polonia, în special tinerii intelectuali, erau angajați cu seriozitate în această perioadă în reformarea comunismului și în ideea de a-l face să funcționeze la ei în țară”⁷.

Dezghețul din Polonia anilor '50 datorează mult culturii tinere. Conform lui Richard Hiscocks, „în timpul anilor 1954 și 1955, tinerii polonezi au început să aibă un rol important în dezvoltare. Principala influență era exercitată de studenți și tineri intelectuali (...). Primele proteste ale tinerilor polonezi au fost împotriva restricțiilor care le vizau lecturile, timpul liber și chiar felul de a se îmbrăca. În 1954, literatura, muzica de dans și moda occidentală au devenit populare și în vogă printre tinerii polonezi. Romane de Hemingway și Faulkner, trupe de jazz, *blue jeans*-ii și șosetele multicolore au fost primele embleme ale revoltei împotriva înregimentării staliniste. (...) Următorul stadiu a fost un nou entuziasm pentru libera exprimare prin cuvântul vorbit și scris. În centrele de educație universitară au luat naștere teatre satirice studențești și cabarete, care au devenit vehicule pentru critica plină de duh și abia voalată a regimului și a efectelor sale asupra societății. În Varșovia, studenții au invadat clădirea primitivă care fusese folosită pe post de cantină de către muncitorii sovietici care construiseră Palatul Științei și al Culturii. Se numea «Stodoła» (Magazia) și a devenit un centru pentru festivaluri de jazz și dansuri în stil occidental și căminul unui teatru satiric studențesc strălucit și original, pe care îl frecventau membri de partid și oficiali ai guvernului, dar și criticii regimului. Tipică pentru această perioadă a fost montarea unei piese cu titlul «Gândirea are un viitor»⁸.

⁷ *Ibid.*, pp. 19-20;

⁸ Richard Hiscocks, *Poland, Bridge for the Abyss? An Interpretation of Developments in Post-War Poland.*, Oxford University Press, New York, 1963, p. 177 – volum consultat în cadrul bibliotecii academice online www.questia.com la data de 16 decembrie 2011. (Autorul se referă aici la spectacolul care are, de fapt, titlul “Gândirea are un viitor colosal”, o producție a trupei *Studencki Teatr Sutyryków* din Varșovia.);

Dar acrușul proaspăt adus de dezgheșul post-stalinist și de evenimentele din octombrie 1956 s-a risipit repede în Polonia. Următoarea perioadă din istoria țării este cunoscută sub denumirea de „Mica stabilizare” a lui Gomułka. În sprijinul ideii că teatrul era strâns legat de realitatea de zi cu zi a polonezilor vine și originea termenului de „Mică stabilizare”, care „a fost adoptat din titlul piesei de teatru *Świadkowie albo nasza mała stabilizacja* (*Martorii sau mica noastră stabilizare*, 1962), scrisă de un distins dramaturg modern polonez, Tadeusz Rózewicz. Această expresie servește ca un comentariu ironic asupra perioadei Władysław Gomułka – conducătorul partidului comunist între 1956 și 1970. Termenul nu se referă la prosperitatea socialistă, cum s-ar putea crede, ci atacă măsurile mai dure în politică, plictiseala și ritualurile fără conținut”⁹.

Cu toate că partidul a uitat promisiunile de reformă aproape imediat după Octombrie polonez, intelectualii și revizioniștii continuau să spere într-un viitor mai bun și făceau presiuni pentru creșterea libertății. Însă perioada în care presa era liberă, poliția secretă nu teroriza populația și pe scenă erau permise satire curajoase a durat aproximativ un an. În 1957, la al nouălea congres al Comitetului Central al Partidului Comunist, Gomułka a ținut un discurs prin care ataca revizioniștii, considerându-i burghez-democrați. La sfârșitul anului 1957, devenise evident faptul că Octombrie polonez luase sfârșit. Deși intelectualii nu mai erau terorizați, acum erau marginalizați¹⁰. Unealta principală prin care autoritățile au obținut această marginalizare a fost cenzura. În anul 1958 a început un val de restricții. Cărțile erau interzise și publicarea periodicelor – oprită. Cenzorii decideau tirajul unei cărți și numărul de reprezentații ale unui spectacol¹¹.

„Exegeți ai perioadei 1956 consideră că «sfârșitul lui Octombrie» a fost reprezentat de lichidarea extrem de popularului săptămânal

⁹ Marek Haltof, *Polish National Cinema*, Berghahn Books, New York, 2002, p. 110, text consultat în cadrul bibliotecii academice online www.questia.com la data de 14 ianuarie 2012;

¹⁰ cf. Kathleen M. Cioffi, *op. cit.*, pp. 53-55;

¹¹ cf. Adam Zamoyński, *Poland, A History*, Harper Press, London, 2009, p. 360;

Po prostu (*Pur și simplu*), condus de Eligiusz Lasota. Revista, care ajunsese să simbolizeze speranțele legate de Octombrie, și-a suspendat publicarea în iunie 1957, ca de obicei, pe timpul verii. Dar la venirea toamnei, autoritățile nu au permis publicației *Po prostu* să revină la standuri”¹².

Un alt eveniment datorită căruia au devenit evidente sfârșitul lui „Octombrie” și instaurarea „Micii stabilizări” a fost închiderea, în anul 1962, a Clubului *Roata strâmbă* (*Klub Krzywego Koła*) din Varșovia, un loc unde, începând cu anul 1955, se întâlneau intelectualii care, într-o formă sau alta, se opuneau regimului. Dintre acești intelectuali făceau parte și nume ca Leszek Kołakowski, Jacek Kuroń și Adam Michnik. Clubul organiza expoziții, spectacole și dezbateri pe teme culturale, politice și filosofice¹³.

La mijlocul anilor '60, în ciuda căderii lui Hrușciov și a unui val neo-stalinist care pornise dinspre Kremlin, intelectualii au început un „război de guerrillă” cu Gomułka. Rezultatul s-a concretizat în forme de artă care erau beligerante, dar numai până la un anumit punct, din cauza cenzurii.

Datorită contextului politic dintre 1960-1980, Kazimierz Braun denumeste această perioadă din istoria teatrului polonez cei „douăzeci de ani «captivi»”¹⁴. În această perioadă, „captivitatea” este evidentă în ceea ce privește dezvoltarea artei teatrale în Polonia. Evenimentele politice majore au avut un impact hotărâtor asupra teatrului. Mai mult, teatrul a servit drept catalizator al fenomenului 1968; protestele de amploare din Varșovia au început datorită interzicerii unui spectacol:

În iarna dintre 1967 și 1968, situația din Polonia era una tensionată. Răbdarea societății poloneze era pe terminate. „Piesa de teatru *Dziady*

¹² Jerzy Eisler (ed.), *The Roads to Freedom, The Roads to our Shared Europe*, traducere din limba polonă de Anna Wrzosek, revizuită și editată de Jan Kłoczko, Fundația „Instytut Lecha Wałęsy”, 2008, pp. 49-50;

¹³ cf. s.n., s.l., 2009, <http://www.yearbyyear.eu/en/1957-1968>, site disponibil în data de 15 ianuarie 2012; v. și Jerzy Eisler (ed.), *op. cit.*, p. 50;

¹⁴ v. Kazimierz Braun, *op. cit.*, p. 64;

[*Moșii* – n. m.] scrisă de poetul național Adam Mickiewicz și pusă în scenă la Teatrul Național din Varșovia de Kazimierz Dejmek a fost un catalizator. Curând după seara premierei, au început să circule prin Varșovia povești despre aplauze «provocatoare» la scenele anti-rusești. Autoritățile au decis să retragă spectacolul de pe scenă. În data de 30 ianuarie 1968, în timpul ultimei reprezentării, la care a participat un grup mare de studenți, momentele anti-rusești au fost răsplătite cu aplauze furtunoase. S-au auzit strigăte de «Jos cenzura!». După spectacol, un grup de studenți de la Școala Națională de Teatru și de la Universitatea din Varșovia a inițiat un marș care s-a îndreptat spre statuia lui Mickiewicz (...) cu scopul depunerii de flori. (...) Miliția a intervenit (...) spre sfârșitul ceremoniei pentru a dispersa mulțimea. Treizeci și cinci de oameni au fost arestați¹⁵.

Interzicerea spectacolului cu *Dziady*, piesa lui Mickiewicz, „a dus la un conflict între membrii înrâiți ai partidului, pe de-o parte, și studenți și intelectuali pe de altă parte. În acest context, mulți polonezi și-au îndreptat cu nesaț privirile către curentul reformist din Cehoslovacia; sloganul lor «întreaga Polonie așteaptă un Dubček al ei» s-a dovedit a fi foarte periculos pentru Gomułka¹⁶.

Conform sociologului Jeffrey C. Goldfarb, în lunile următoare a avut loc o serie de evenimente care au zguduit comunitatea intelectuală și artistică. „Alte spectacole au fost retrase de pe scenă în Polonia. Secția din Varșovia a Uniunii Scriitorilor Polonezi, sfidând Partidul, a înaintat o scrisoare formală de protest împotriva retragerii spectacolului *Moșii*. La Universitatea din Varșovia au izbucnit mișcări de masă și revolte, care s-au răspândit repede în universitățile din alte orașe. Au avut loc confruntări violente între studenți și poliție în toată țara. Toate protestele au fost reprimare cu cruzime¹⁷.

¹⁵ Jerzy Eisler (ed.), *op. cit.*, p. 55;

¹⁶ Piotr S. Wandycz, *op. cit.*, p. 257;

¹⁷ Jeffrey C. Goldfarb, *The Persistence of Freedom: The Sociological Implications of Polish Student Theater*, A Westview Replica Edition, Westview Press, Boulder, Colorado, 1980, p. 33.

În același timp, în Polonia lua naștere o mișcare antisionistă, condusă de Władysław Gomułka la cererea Moscovei, datorată războiului de șase zile din iunie 1967 din Orientul Mijlociu, când Israelul a intrat în conflict armat cu statele Egipt, Jordan și Siria. Acest război „dăduse naștere unor sentimente pro-israelite în foarte multe cercuri poloneze (și iudeo-poloneze), iar Gomułka și-a permis să se lase atras și manevrat (...) într-o mare campanie «antisionistă». Aceasta a dus la o epurare a evreilor în rândul liderilor Partidului, în armată și administrație¹⁸.

Proteste din martie 1968 s-au intersectat, astfel, cu campania antisemită din Polonia: „În presă au apărut articole care susțineau că demonstrațiile erau un «complot sionist»¹⁹. În paralel cu aceste evenimente, „Cehoslovacia trecea prin așa-numita Primăvară de la Praga. (...) Din nefericire, orice speranță ca în Polonia să apară schimbări similare cu cele din Cehoslovacia a fost înăbușită în noaptea de 20-21 august 1968, când armatele Bulgariei, Germaniei de Est, Ungariei, Poloniei și Uniunii Sovietice au invadat Cehoslovacia. Polonezii în general și intelectualii în special au fost scandalizați de faptul că Gomułka (spre deosebire de Ceaușescu în România) acceptase cererea sovietică de «ajutor fratern» pentru înăbușirea «contrarevoluției» cehești²⁰.

Gomułka își dezamăgise poporul: înăbușirea protestelor tinerilor împotriva pierderii drepturilor academice și a libertății culturale, campania antisionistă și participarea în invazia Cehoslovaciei în 1968 au fost printre cele mai controversate acțiuni din anii declinului său²¹.

Căderea lui Władysław Gomułka a fost una abruptă, dar nu neprevăzută, și a avut loc în momentul în care acesta „a decis să ridice prețurile produselor de bază (...). Guvernul a anunțat aceste măsuri fără niciun avertisment prealabil în data de 13 decembrie 1970, când

¹⁸ Piotr S. Wandycz, *op. cit.*, p. 257;

¹⁹ Kathleen M. Cioffi, *op. cit.*, p. 97;

²⁰ *Ibid.*, p. 98;

²¹ cf. M. K. Dziewanowski, *Poland in the Twentieth Century*, Columbia University Press, New York, 1977, p. 195, volum consultat în cadrul bibliotecii academice online www.questia.com la data de 5 aprilie 2012;

a anulat și «cel de-al treisprezecelea salariu», bonusul obișnuit de Crăciun al muncitorilor industriali importanți. Acest lucru a provocat un protest de amploare al muncitorilor de pe șantierele navale din orașele-port Gdańsk, Elbląg, Gdynia și Szczecin. (...) Gomułka a cerut ajutorul Uniunii Sovietice, dar Moscova l-a sfătuit să domolească criza fără intervenții armate. Atunci, Gomułka a fost forțat să demisioneze «din motive de sănătate» (într-adevăr, avea probleme cu inima) și a fost înlocuit de Edward Gierek (...), șeful ambițios și popular al partidului din Silezia Superioară. Gierek a preluat comanda partidului la data de 20 decembrie 1970 (...)»²².

Deși promițătoare la început, politica sa a fost una falimentară: „Exploatănd cu inteligență relaxarea relațiilor politice dintre Est și Vest, pe care invazia sovietică din Cehoslovacia nu le afectase în esență, Gierek a adus în țară credite importante și tehnologie din Occident. Urișele datorii urmau să fie plătite din exporturi. După câțiva ani însă, programul s-a împotmolit în dificultăți fără ieșire. [...] Politica de protecție a consumatorului, promovată de Gierek, a condus la așteptări ce nu se puteau împlini. (...) În 1976, presupunerile Partidului, anume că îmbunătățirea standardului de viață permitea o nouă creștere a prețurilor, s-au dovedit total greșite. Muncitorii au răspuns prin greve (...), au avut loc atacuri asupra comitetelor de partid și riposte brutale ale brigăzilor polițienești mobile”²³.

Astfel, în anii '60-'70, situația politică a Poloniei a fost una instabilă, pigmentată cu nemulțumiri din partea populației și cu revoltele care au rezultat din acestea.

Anul 1976 a reprezentat un punct culminant al nemulțumirii datorate măsurilor economice și, totodată, piatra de hotar care a marcat începutul declinului comunismului. „Într-o ciudată repetare a aceleiași insensibilități politice și economice care provocase revoltele din 1970,

guvernul, fără vreun avertisment, a anunțat, la data de 24 iunie 1976, creșteri uriașe ale prețurilor, acestea ajungând până la 100% în ceea ce privea mâncarea. Cauza anunțului era situația economică irațională, care se deteriora, dar numai orbirea partidului față de dispoziția publică poate explica maniera în care acesta a fost făcut, fapt ce arăta că, pentru a cita ce spunea Gierek în 1970, partidul «pierduse legătura cu muncitorii»²⁴. Ca o consecință a creșterii prețurilor, au izbucnit greve și proteste, în special în zona Ursus, cartierul de fabrici al Varșoviei. Autoritățile au suspendat comunicarea dintre Ursus și restul țării, iar muncitorii au blocat calea ferată principală din Polonia. Puterea a ripostat prin înscenări, organizând așa-zise demonstrații de susținere în țară. Protestatarii au fost numiți huligani²⁵ și sute de oameni au fost arestați.

„La data de 17 iulie, pe coridoarele tribunalelor din Varșovia unde erau judecați muncitorii de la Ursus, un grup de persoane implicate în activități de opoziție a luat legătura cu familiile celor condamnați. Membrii grupului au început să strângă bani pentru a ajuta familiile muncitorilor arestați, și avocații au început să ofere sfaturi legale gratuite. Sentințele erau extrem de dure – de la patru la zece ani. După o perioadă de ezitare, un grup de paisprezece oameni a emis, pe 23 septembrie 1976, un document numit «Un apel către societate și autoritățile Republicii Populare Polone». Majoritatea semnatarilor era formată din membri ai generației mai în vârstă, oameni cu autoritate morală considerabilă dar nu foarte cunoscuți în rândul populației largi. Pe 28 septembrie, grupul a emis primul comunicat KOR, inaugurând prin acesta ceea ce avea să devină un flux continuu de publicații necenzurate și neoficiale în Polonia”²⁶. „Komitet Obrony Robotników”

²⁴ M. B. Biskupski, *The History of Poland*, Greenwood Press, Westport, CT, 2000, p. 156;

²⁵ v. *Ibid.*;

²⁶ Andrzej Paczkowski, *The Spring Will Be Ours – Poland and the Poles from Occupation to Freedom*, traducere în engleză de Jane Cave, The Pennsylvania State University Press, University Park, Pennsylvania, 2003, pp. 379-380;

²² Richard Frucht (ed.), *Encyclopedia of Eastern Europe: From the Congress of Vienna to the Fall of Communism*, Garland, New York, 2000, p. 611, volum consultat în cadrul bibliotecii academice online www.questia.com la data de 9 aprilie 2012;

²³ Piotr. S. Wandycz, *op. cit.*, pp. 262-263;

sau KOR s-a născut din legăturile stabilite între intelectuali disidenți și familiile muncitorilor judecați. Printre fondatorii KOR se numărau: Jacek Kurón, Adam Michnik, Jerzy Andrzejewski, Stanisław Barańczak și preotul reverend Jan Zieja. Din KOR mai făceau parte veterani decorati ai celui de-al Doilea Război Mondial, studenți, socialiști și catolici²⁷.

„Comitetul încerca să organizeze asistență colectivă pentru muncitorii oprimați, să critice și să discrediteze autoritățile partid-guvern prin petiții și scrisori de protest, și să colecteze și să disemineze informație necenzurată. De asemenea, a făcut încercări de a crea organizații independente printre muncitori, țărani și intelectuali”²⁸. KOR avea treizeci și opt de membri²⁹, care au adoptat o atitudine deschisă, publicându-și numele și asumându-și acest statut. KOR cerea amnistie pentru muncitorii arestați și reangajarea acestora, oferind ajutor pentru apărarea lor și colectând fonduri internaționale în acest scop³⁰. Obiectivul KOR a devenit nu doar apărarea muncitorilor acuzați, ci salvarea clasei muncitoare în general, iar ideea de a reforma regimul din interior a fost înlocuită, treptat, cu opoziția față de aparatul partid-stat³¹.

„Un mare salt nicăieri» rezumă viața Poloniei în anii '70. Căci a fost un deceniu de schimbări dramatice și totuși de stagnare extremă, din punct de vedere economic și politic”³². Însă lucrurile se îndreptau vertiginos, chiar dacă nu în mod evident, spre schimbare. Acea schimbare a început să se producă în momentul în care Karol Wojtyła a ajuns la Vatican. „Pe când partidul reflecta la negura din jurul său, un polonez era ales Papă. Karol Wojtyła a fost numit Pontif Suprem în

²⁷ v. M. B. Biskupski, *op. cit.*, p. 157;

²⁸ Bernard A. Cook (ed.), *Europe since 1945: An Encyclopedia*, Vol. 2, Garland, New York, 2001, p. 994;

²⁹ v. *Ibid.*, p. 995;

³⁰ cf. M. B. Biskupski, *op. cit.*, p. 157;

³¹ v. *Ibid.*, pp. 157-158;

³² David Ost, *Solidarity and the Politics of Anti-Politics: Opposition and Reform in Poland since 1968*, Temple University Press, Philadelphia, 1990, p. 55;

1978. Un om foarte inteligent, respectat pentru intelectul său chiar și de atei, un produs al sistemului comunist pe care-l înțelegea, astfel, mai bine decât orice pontif dinaintea lui, Wojtyła a devenit deodată nu doar cel mai faimos polonez din lume, dar și cel mai important”³³. La data de 16 octombrie 1978, Karol Wojtyła devenea Papă, un fapt pe care mulți polonezi l-au considerat „un adevărat miracol”³⁴. Autoritățile poloneze au fost șocate la aflarea veștii. Jurnalul de seară de la televizor a început cu o întârziere de câteva minute, un fapt fără precedent în anii '70. Dar, câteva zile mai târziu, milioane de polonezi ascultau și priveau, tot la televizor, cum Sfântul Părinte își saluta conaționali în limba polonă³⁵.

Este celebră vizita Papei Ioan Paul al II-lea în țara natală, o descindere ulterioară numirii sale ca Pontif Suprem, o vizită care a resuscitat spiritul polonezilor și le-a dat credință în forțele proprii. Astfel, istoricul Piotr S. Wandycz consideră că „Vizita, întâmpinată de mulțimi imense de oameni, a dat o nouă dimensiune națională, patriotică și etică alianței intelectualitate – muncitori – biserică. Oamenii au început să fie conștienți de forța lor în fața aparatului de partid și de stat care, dincolo de mici șicane, nu prea putea face mare lucru. În timpul vizitei papale, Polonia a fost o țară liberă, complet diferită. Se pregătea terenul pentru răsturnări majore.”³⁶.

Incursiunea Papei Ioan Paul al II-lea în țara natală a avut loc între 2 și 10 iunie 1979, iar traseul său includea orașele: Varșovia, Gniezno, Chęstochowa, Cracovia, Oświęcim, Kalwaria Zebrydowska, Wadowice (orașul său natal) și Nowy Targ. Dimensiunile sociale și spirituale ale acestui pelerinaj sunt cele mai importante, el conducând la o veritabilă trezire în rândul polonezilor³⁷. La slujbele în aer liber ținute de Sfântul Pontif în Polonia au participat sute de mii

³³ M. B. Biskupski, *op. cit.*, p. 158;

³⁴ Jerzy Eisler (ed.), *op. cit.*, p. 84;

³⁵ v. *Ibid.*, pp. 84-85;

³⁶ Piotr S. Wandycz, *op. cit.*, p. 263;

³⁷ v. Jerzy Eisler (ed.), *op. cit.*, p. 85;